

Властта да избираш

*15 години Нов български университет**

Иванка Апостолова

Когато избрахме Ралф Дарендорф за почетен професор на НБУ, той ме попита: „Как другите университети се отнасят към вас? Обичат ли ви?“ Отговорих му: „Не ни обичат, но не могат да ни пренебрегнат.“ Днес никой не може да ни пренебрегне. За 15 години Нов български университет има 12 000 студенти и при изследване на рейтинга на университетите в България той е на 3-то място, а по оценка на лекциите – на 1-во място. Избрах темата на моята лекция да бъде „15 години Нов български университет: Властта да избираш“. Срегнах тази мисъл при Паулу Коелю и реших, че тя най-добре подхожда на характера на нашия университет – властта. Думата изглежда стряскаща, но когато се свързва с това, че тя е реална проява на свободата да избираш, нещата добиват своята стойност. Нищо ново няма да ви кажа. Искам само да имаме смелостта да използваме властта да избираме.

* Слово, прочтено на тържество по случай 15-годишнината на Нов български университет на 22 май 2006 г. (Бел. съст.)

Хората, които създадоха нашия университет преди 15 години, проявиха единствената си власт – да създадат университет, различен от традиционния. И те избраха това, като поеха голямата отговорност и целия риск да използват единствената власт, която имаха, като създаваха този университет. Не просто университет, а Нов български университет. Петнадесет години ние доказваме, че сме нов, че сме български и че сме университет.

Ние сме нов университет, защото основната ни философия е интердисциплинарността. Традиционно е интердисциплинарността да се появи последна. Неслучайно известните учени се обръщат към нея на върха на своя професионализъм, а нарушавайки традициите, Нов български университет започна оттам. Във време, когато тясната специализация особено се цени, да обявиш като основна философия интердисциплинарността, за това се иска ново мислене и смелост. Тази интердисциплинарност и днес е в приоритетите на Стратегическия план на университета от 2005 г. Тя е свързана с подготовка на студентите с висока конкурентоспособност. Разработена е цялостна система на общо образование, която не изключва и специализациите в развитието на програмите. Интердисциплинарността практически се реализира, като студентите наред с основната си програма трябва да записват общообразователни курсове. Тази година студентите имаха свободата да избират от 65 курса от различни области на науката и изкуствата. Не искам да давам примери за темите на тези общообразо-

вателни курсове, защото нито една тема не може да бъде меродавна. Тези курсове трябва да бъдат от област, различна от съответната основна програма. По такъв начин студентите разширяват своите познания, установяват най-неочаквани връзки между тяхната програма и основните области на науката, възможност за диалог и други възгледи върху света. А това е много важно. В една своя лекция в нашия университет Божидар Данев, председател на Българската стопанска камара, заместник-председател на Настоятелството на Нов български университет, говорейки за икономика и висше образование (а той добре познава икономиката), подчерта, че вертикалният тип знания са добри, но липсва знание в ширина, което е основно за един мениджър. Тъкмо това знание в ширина дават общообразователните курсове. Във все по-специализиращата се икономика човек лесно се научава в една тясна област, но за да може да се изяви, му трябва поглед към други сфери. Трябват му аналогии, асоциации. Към това се прибавя и фактът, че днес хората все по-често сменят своето работно място. Трябва да се приспособяват към различни условия в ширина, трябва фантазия.

Обръщам се към нашите студенти, които днес ще получат своите дипломи: Ако сега не разбирате колко е необходимо това общо образование, скоро ще го разберете. Уверявам ви!

Тук е мястото да разкажа мой любим пример с холандския физико-химик Вант Хоф, един от първите носители на Нобелова награда през 1901 г. Той прави откритие, като по аналогия

сравнява веществото в газообразно и в разтворено състояние. Когато обявява академична лекция, за нея се струпват според думите на неговите биографи най-големите учени на Европа и най-красивите жени в Европа. Той е бил много красив мъж. Всички очакват да чуят лекция за неговото откритие. Каква е тяхната изненада, когато той изнася лекция за човешката фантазия! Ако обучението в Нов български университет ви е помогнало да развиете вашата фантазия, навлизайки в различни области на знанието, ние ще бъдем доволни.

Чрез тази интердисциплинарност ние искаме нашите студенти да се движат самостоятелно между различни научни области, да получават повече валенци, да стават мобилни хора. Това е начин да не се съгласим с тезите, че професионализъм означава тясна специализация. В подкрепа на това позволете ми да дам пример от областта, в която работя. Аз изследвам творчеството на големите физици на XX в., създатели на квантовата механика. Никой от тях не е тесен специалист. Нилс Бор създава философия на квантите, като взема от дълбоките пластове на културата гревния китайския символ на ян и ин и създава т. нар. принцип за допълнителност, който гласи, че противоположностите се допълват. Това е съвършено ново послание в областта на философията. Противоположностите не се борят, не се унищожават, не се примиряват – те се допълват. Сигнал до този принцип, той посвещава 20 години от своя живот да го докладва на конгреси по психология, по културология,

на конгреси, посветени на борбата за мир. Хайзенберг чете цикъл лекции в университета „Св. Андрей“ в Шотландия на тема „Физика и философия“. Основната му теза, на която искам да обърна внимание, е, че най-плодотворните насоки на човешкото мислене се оказват тези, при които се срещат два различни начина на мислене. Шрьодингер въвежда понятие за културен фон, без който развитието на науката е невъзможно. Макс Борн взема едно понятие от естетиката – стил на мислене, и го прилага към физиката, за да обясни нейното развитие. Паули взема от психоанализата на Юнг понятието за синхрония и с него иска да обясни научните открития или, както се казва, скока над пропастта – връзката между известното и новото в науката. Мога да продължа. Това е изследвано дълги години. Всички хора, които споменах, са носители на Нобелова награда, но те не се мислят за представители само на физиката, а за представители на културата. Това са техните послания. Това е тяхната власт да избират.

Властта на нашите студенти се проявява и в избраната от тях собствена програма. И там студентите непрекъснато избират между различни курсове. Това им дава възможност да станат по-добри професионалисти и още нещо – да изберат да бъдат различни. И най-важното – свободата да избираш е власт да избираш себе си и ако днес ви се струва, че много неща от това, което сте научили, сте забравили и ще забравите, искам да ви напомня една мисъл на известния философ на науката Майкъл Полани: „Образованието – това е латентно зна-

ние, което ние осъзнаваме чрез усещането за интелектуалната сила, основано на това знание.“

Скъпи студенти, имайте смелостта да използвате тази интелектуална сила! Това е Вашата власт!

Нашият университет е нов и е български университет. Не познавам друг университет, в който изучаването на български език да е задължително за всички студенти. Тук избор няма. Искате се отличите езикова подготовка и писане на есе. Всички вие знаете, че това е един от най-тежките изпити. Мисля, че е излишно да говоря за значението на доброто владеене на родния език. И накрая, нашият университет е истински университет. Подчертавам. А това включва и особено внимание за развитие на изследователския капацитет, за създаване на изследователски центрове, което е в нашите приоритети. Не си затваряме очите за природните науки, за новите технологии и за обучението на преводачи. Предвижда се създаване на съвместни програми и издаване на съвместни докторски и магистърски дипломи с изявени европейски университети. Връзката ни с университетите в света се проявява вече години наред и в редовно провеждане на школи по когнитивна наука, по семиотика, в които участват изтъкнати учени от целия свят. Да благодарим на нашите преподаватели и ръководителите на тези школи за усилията да ги организират редовно и да правят нашите студенти част от развитието на съвременната наука. И не само тези школи. Идвайки в университета, аз чета съобщения за предстоящи семинари, обсъжда-

ния, лекции и разбирам колко е трудно да избереш къде да участваш.

За качеството на образованието не по-маловажен е и високият стандарт на материалната база. Не мога да отмина факта, че нашият университет е най-чистият в България, а чистотата е уют, респект и възпитание.

Предвижда се и развитие на обучението и образованието в предприемачество. Макар този термин да звучи не особено академично, предприемаческият университет се разглежда като социална система, която изисква усилие и енергия, и основен фактор за нейното развитие е поемането на рискове. Но това е още едно предизвикателство към нашата власт да избираме.

Създаваме периферни структури на интердисциплинарен принцип, които развиват приложни изследвания. Нашето продължаващо обучение, нашето дистанционно обучение е протезната ръка към практическия живот. Това са приоритетите ни. Те означават, че ние сме поели на дълъг път. Въпросите са по-важни от отговорите. И всеки един отговор поражда въпрос.

Но за да бъде един университет представител и на културата, той трябва да има отношение към изкуството. В Нов български университет съществуват департаменти по всички изкуства. Студенти от другите програми имат възможност да избират концерти, изложби, филми, театрални представления. Правим съвместни проекти на департаментите по изкуства, като каним световноизвестни творци като Райна Кабаиванска и Милчо Левиев. Изпитваме истински пиетет и към древните культу-

ри. Затова ми позволете да завърша с една мисъл, дошла до нас от далечни векове: „Науката прави от човека учен, а културата прави от учения човек!“